

Blomqvist ja Rasku

1.12.2009

TUTKINTOJEN JA MUUN OSAAMISEN KANSALLINEN VIITEKEHYS (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:24)

Lausuntopyyntö ja saadut lausunnot

Opetusministeriö asetti 21.8.2008 työryhmän valmistelemaan tutkintojen tuottaman ja muun osaamisen kuvaamiseen perustuvaa kansallista viitekehystä. Työryhmän muisto *Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys* valmistui kesäkuussa 2009 ja luovutettiin ministeri Virkkuselle elokuussa. Opetusministeriö pyysi lausunnot työryhmämuistiosta 16.10.2009 mennessä keskeisiltä työnantaja- ja työntekijäjärjestöiltä, muilta ministeriöiltä, koulutustoimikunnilta, eri koulutussektorien toimijoita edustavilta järjestöiltä ja muilta tahoilta, arviointineuvostoilta ja korkeakouluilta. Lisäksi lausuntopyyntö oli opetusministeriön Internet-sivuilla, mikä mahdollisti avoimen lausunnon antamisen.

Lausuntoja annettiin yhteensä 86. Lausunnoista 11 tuli työnantaja- ja työntekijäjärjestöiltä, 10 muilta ministeriöiltä ja valtion laitoksilta, 23 koulutustoimikunnilta, 14 korkeakoulutuksen ja koulutuksen toimijoita edustavilta järjestöiltä ja muilta tahoilta ja 26 korkeakouluilta (11 ammattikorkeakoulua, 15 yliopistoa). Kahdella taholla ei ollut huomautettavaa työryhmän esitykseen.

Yleistä

Lausunnon antajat pitivät työryhmän pohjaehdotusta hyvänä lähtökohtana tutkintojen ja muun osaamisen kuvaamiselle ja koulutuksen kehittämiseksi osaamislähtöiseen suuntaan. Monien lausunnon antajien mukaan tehtävä on ollut vaativa, mutta työryhmä onnistui tehtävässään. Ansiokkaana pidetään sitä, että työryhmämuistiosta tarkastellaan koulutuksen koko kenttää.

Lausunnoissa tutkintojen ja muun osaamisen kansallisen viitekehysten laatimista pidetään perusteltuna ja viitekehystä tarpeellisena. Lausunnon antajat katsovat, että kansallisen viitekehysten avulla voidaan lisätä tutkintojen kansallista ja kansainvälistä läpinäkyvyyttä ja ymmärrettävyyttä, helpottaa tutkintojen eurooppalaista vertailtavuutta, edistää opiskelijoiden ja työntekijöiden liikkuvuutta Euroopassa sekä korostaa osaamislähtöisyyttä koulutuksessa ja tutkinnoissa. Erityisesti nostetaan esiin työvoiman ja opiskelijoiden liikkuvuuden lisääntyminen tulevaisuudessa ja sen mukanaan tuoma tarve edistää osaamisen tunnistamista ja tunnustamista kansainvälisesti.

Osaamislähtöisen ajattelutavan katsotaan ohjaavan koulutuksen järjestäjiä ja korkeakouluja kehittämään opetussuunnitelmiaan ja opetustaan tutkintojen tuottaman/edellyttämän osaamisen suuntaan, mitä pidetään positiivisena ja tavoiteltavana kehityssuuntana. Osaamislähtöisyyden lisääntymisen uskotaan lisäksi edistävän ja selkiyttävän osaamisen tunnistamista ja tunnustamista ja tukevan näin elinikäistä oppimista.

Blomqvist ja Rasku

1.12.2009

Lausunnoissa nostetaan esiin myös se, että tutkintojen ja muun osaamisen selkeällä asemoinnilla on työelämän kannalta suuri merkitys esim. vertailtaessa hakijoiden osaamista ja pätevyyttä rekrytoinnin yhteydessä. Edellytyksenä kuitenkin on, että eurooppalainen tutkintojen viitekehys otetaan käyttöön ja saadaan onnistuneesti toteutettua koko Euroopassa.

Muutamissa lausunnoissa todetaan, että kansallista viitekehystä voidaan hyödyntää myös oman koulutusjärjestelmän kehittämisessä. Viitekehysten avulla voidaan tunnistaa koulutusjärjestelmän vahvuudet ja kehittää niitä, mutta myös korjata järjestelmässä olevia puutteita. Viitekehyksellä nähdään olevan kaksi tarkoitusta: yhtäältä se luo selkeyttä, toisaalta se on ohje tutkintojen ja pätevyyksien kehittämiseksi.

Lausunnoissa korostetaan, että viitekehys on sekä koulutuksen että työelämän työkalu. Jotta viitekehysten tavoitteet toteutuisivat, viitekehys ja siihen pohjautuva osaamislähtöinen ajattelumalli on vakiinnutettava kiinteäksi osaksi koulutusjärjestelmää ja työelämää. Tämä edellyttää markkinointia, laajaa tiedottamista ja sidosryhmien aktivointia. Lisäksi on järjestettävä koulutusta. Markkinointi, tiedotus ja koulutus sekä viitekehysten ylläpito vaativat resursseja, joita tulee osoittaa sekä viranomaisille, erityisesti kansallisena koordinoitupisteinä toimivalle Opetushallitukselle, koulutuksen järjestäjille että koulutus- ja tutkintotoimikunnille.

Valtiovarainministeriö toteaa, että tutkintojen ja muun osaamisen viitekehys edellyttää työryhmän esityksen mukaan mittavaa tiedottamista ja eri osapuolten kouluttamista sekä tähän liittyviä määrärahoja. Ministeriö edellyttää, että ehdotusten jatkovalmistelussa mahdollisten määräraharapeiden suuruus selvitetään tarkemmin sekä esitetään opetusministeriön sisäiset määrärahasiirrot siten, että uudistus on toteutettavissa olemassa olevien määrärahojen puitteissa. Valtion työmarkkinalaitos toteaa omassa lausunnossaan, että viitekehys voi vähentää esim. henkilöstöhankinnan ja -arvioinnin kustannuksia koko kansantalouden tasolla.

Käsitteet

Joidenkin korkeakoulujen ja Korkeakoulujen arviointineuvoston lausunnoissa kiinnitetään huomiota työryhmämuistiossa käytettyjen käsitteiden määrittelyyn ja käsitteiden käytön paikoittaiseen horjuvuuteen. Toisaalta pidetään hyvänä, että käsitteiden määrittely perustuu EQF-määritelmiin, toisaalta katsotaan, että käsitteiden määrittelyssä ei tule riittävästi esille suomalaisen koulutuksen ja osaamisen kansallinen toimintaympäristö. ”Pätevyys”- ja ”osaaminen”- käsitteiden käyttöä pidetään horjувana, samoin ”oppimistulos”- ja ”osaamistavoite”-käsitteiden käyttöä. Myös itse ilmiöstä käytetään useita lähekkäisiä käsitteitä, mm. ”oppimislähtöisyys”, ”oppimistulospohjainen ajattelu”, ”osaamisperustainen ajattelu”. Tampereen yliopisto esittää, että ilmiöstä puhuttaisiin johdonmukaisesti ”osaamisperustaisuutena”. Korkeakoulutettujen erityispätevyyden määrittelyä pidetään ohuena, ja sitä toivotaan täsmennettävän esimerkein. Muutamassa lausunnossa ”pätevyys”-käsite esitetään korvattavaksi sanalla ”kompetenssi” ja ”akateeminen koulutus” käsitteellä ”korkeakoulutus”. Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö VSY katsoo, että aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen,

Blomqvist ja Rasku

1.12.2009

AHOT, on yleistermi, jota käytetään kaikilla koulutuksen aloilla ja tasoilla. Termiä ei ole syytä rajata vain korkeakoulutasoon.

STTK toteaa lausunnossaan, että koulutus- ja tutkintojärjestelmä on kansalaisia varten, joten tutkintoja, pätevyksiä ja eri koulutusmuotoja koskevien nimikkeiden tulisi olla selkeitä ja ymmärrettäviä. Nykyinen käsitteistö on varsin kirjavaa. Kun viitekehystä toimeenpannaan tulevina vuosina, on Suomessa oltava rohkeutta tarttua käsitteiden sekamelskaan. Muutamissa muissakin lausunnoissa pidetään tärkeänä että tutkinnoissa ja niiden kuvaamisessa käytettävien käsitteiden yhtenäisyys lisääntyy.

Tutkintojen ja muun osaamisen viitekehys: tasot ja tasokuvaukset

Lähes kaikissa lausunnoissa pidetään hyvänä sitä, että viitekehys ja sen tasojen määrä ja kuvaukset pohjautuvat eurooppalaiseen tutkintojen viitekehukseen, mikä helpottaa eurooppalaisen viitekehysten käyttöönottoa ja tekee tutkintojen kansainvälisen vertailun nykyistä yksinkertaisemmaksi. Kahdeksaa tasoa pidetään pääsääntöisesti hyvänä lähtökohtana. Muutamassa lausunnossa kuitenkin todetaan, että kansallisessa viitekehyksessä olisi hyvä olla enemmän kuin kahdeksan tasoa, jotta eri tutkintotyyppien erot saataisiin paremmin näkyviin. Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston mukaan suomalaisen tutkintojärjestelmän moninaisuuden mahdolluttaminen kahdeksalle tasolle kaivaa koko tutkintojärjestelmää ja tutkintojen tuottamaa osaamista.

Viitekehystä pidetään selkeänä ja sen tasokuvauksia sopivan yleisinä eri aloille ja pääosin riittävän erottelevina. Pari lausunnossa toivotaan, että viitekehyksessä kerrottaisiin, minkä tasoista osaamista siinä kuvataan (minimi, keskitaso, erinomainen). Muutamassa lausunnossa todetaan, että esitetty viitekehys on niin yleisellä tasolla, että se palvelee lähinnä eri maiden oppilaitosten välillä liikkuvia opiskelijoita, ei muita. Tampereen yliopiston mukaan tasokuvaukset näyttävät osittain luonnehtivan tavoitteita nykytilan asemesta.

Pari lausunnon antajaa näkee ongelmalliseksi sen, että viitekehys etenee suoraviivaisesti (tieto, taito ja pätevyys syvenee ja laajenee aina seuraavalle tasolle mentäessä) ja että samassa viitekehyksessä on esitetty sekä teoria- että käytäntölähtöinen polku. Tämän katsotaan hankaloittavan tai jopa tekevän mahdottomaksi viitekehysten soveltamisen luotettavasti ja tuloksekkaasti. Toisaalta Korkeakoulujen arviointineuvosto toteaa omassa lausunnossaan, että vaativuustasoluokituksessa tulisi käydä ilmi nykyistä selkeämmin osaamisen kumulatiivisuus, osaamisen tasokuvausten tulisi rakentua vielä selkeämmin aina edellisen kuvauksen päälle. Erityisesti yliopistoja edustavat tahot toivovat, että tasokuvaukset erottelisivat selkeämmin ammattisuuntautuneet ja tieteellisesti suuntautuneet tutkinnot ja ottaisivat huomioon jatko-opintokelpoisuuden/jatko-opintovalmiudet. Turun yliopiston lausunnossa todetaan, että mitä ylemmäksi tasoilla mennään, sitä suurempi riski on, että osaaminen ei sellaisenaan riitä jatko-opintoihin.

Muutamissa lausunnoissa esitetään täsmennyksiä tai tarkennuksia tasokuvauksiin, jotta ne olisivat selkeämmin erottelevia tai johdonmukaisempia. Viitekehysten tasokuvauksia koskevissa kehittämissuunnitelmissa korostetaan, että tavoiteltava osaaminen

Blomqvist ja Rasku

1.12.2009

pitäisi pystyä kuvaamaan konkreettisilla tekemisverbeillä. Parissa korkeakoulusektorin lausunnossa todetaan, että tasokuvaukset edustavat vanhahtavaa käsitystä osaamisesta ja etenkin elinikäisten oppimisen avaintaitojen kuvaus on kapea ja olemassa olevia malleja toistava. Vaativuustasojen kuvausten kehittämistä tulisi näiden lausunnon antajien mielestä jatkaa.

Osaamisen eri ulottuvuuksista lausunnoissa kiinnitetään huomiota mm. kielitaitovaatimuksiin. Muutaman koulutustoimikunnan lausunnossa vieraiden kielten vaatimuksia pidetään perusteltuina, mutta haasteellisina saavuttaa etenkin näyttötutkintona suoritettavissa tutkinnoissa ja maahanmuuttajille. Lausunnoissa todetaan, että puuttuva kielitaito ei saa olla este tutkinnon suorittamiselle. Lisäksi muutamassa korkeakoulujen lausunnossa katsotaan, että ruotsin kielitaitovaatimukset ovat ylimitoitettuja ja että pelkän vieraan kielen taidon lisäksi pitäisi tarkastella laajemmin kielen ja kulttuurin osaamista. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan tasokuvauksista tulisi käydä ilmi, että opiskelija kykenee viestimään myös äidinkielellään. Kielitaitokuvausten olisi kuitenkin tasolla vastattava vähintään niitä kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia, jotka on asetettu kuhunkin virkaan, johon tutkinto antaa valmiudet.

Etenkin taide- ja taitoaloja edustavien tahojen lausunnoissa taidon määritelmää pidetään liian kapeana ja teknisenä. Lausunnoissa toivotaan, että tasokuvaukset voisivat pitää sisällään ilmaisukyvyn ja luovan toteutuksen sekä korostaa kädentaitojen hallintaa. Etenkin tasolla 6 tulisi näkyä selvemmin käytännön taitojen hallinta. Tieteellistä ja taiteellista jatkokoulutusta käsittelevää osuutta tulisi täydentää sanalla ”taideteos”. Esittävien taiteiden alueella tehdään tuotteiden tai suoritteiden ohella ennen kaikkea taideteoksia.

Lausunnoissa kiinnitetään huomiota myös siihen, että yrittäjyysosaaminen kehittyi kuvauksissa epäjohdonmukaisesti tasolta 5 tasolle 6 ja että tasolla 4 lukiokoulutus ei vielä tarjoa riittävää yrittäjyysosaamista verrattuna ammatilliseen perustutkintoon. Lisäksi kiinnitetään huomiota siihen, että viestinnän osaamisen ero tasoilla 5 ja 6 on epäselvä. Yksittäisissä lausunnoissa toivotaan tasokuvauksia täsmennettävän sosiaalisten taitojen, yhteisöllisyyden ja yhteistyötaitojen, moniosaamisen, eettisen toiminnan, kestävän kehityksen sekä yksilö- ja yhteiskuntavastuun osalta. Suomen ylioppilaskuntien liiton lausunnossa esitetään, että yrittäjyyden asemesta voitaisiin tarkastella verkostomaista työskentelyä, projektitaitoja jne. Jyväskylän ammattikorkeakoulu kiinnittää huomiota ilmaisuun ”ymmärtää eri alojen tietojen rajat”.

Korkeakoulujen arviointineuvosto korostaa lausunnossaan, että yleisten kuvausten lisäksi tarvitaan alakohtaisia viitekehyksiä ja muita osaamisperusteisia kuvauksia aina opetussuunnitelmiin saakka. Myös ARENE, muutama ammattikorkeakoulu ja pari yliopistoa tuovat esiin alakohtaiset viitekehykset / alakohtaisen täsmentämisen tarpeen.

Blomqvist ja Rasku

1.12.2009

Tutkintojen sijoittaminen viitekehukseen (sijoitteluperiaatteet ja ehdotus sijoitteluksi)

Tutkintojen sijoittelua viitekehysten tasoille pidetään valtaosassa lausuntoja onnistuneena. Tutkintojen yleisiä sijoitteluperiaatteita kannatetaan varsin yksimielisesti, erityisesti best fit -periaatetta puolletaan. Tosin osassa lausuntoja ollaan eri mieltä ammatillisten tutkintojen joustavasta sijoittelumahdollisuudesta. Jatkotyön kannalta tärkeänä pidetään kansainvälistä vertailua ja sen seuraamista, miten tutkinnot sijoittuvat muissa Euroopan maissa. Tämä mahdollistaisi kansallisen viitekehysten vertailukehittämisen, mutta saattaisi edellyttää suunnitellun aikataulun myöhentämistä. Kaupallisen Opetuksen Edistämislitto ry jää kaipaamaan selvitystä siitä, minkä arvosanan mukaista osaamista on käytetty arvioitaessa tutkintojen sijoittumista viitekehysten eri tasoille. Osaamisen yksilöllistä vaihtelua samassa tutkinnossa olisi liiton mukaan pitänyt käsitellä raportissa muutoinkin.

Vaikka tutkintojen sijoittelua pidetään pääosin onnistuneena, joidenkin tutkintotyyppien sijoittelu nähdään ongelmalliseksi. Yleisimmin kantaa otetaan erikoisammattitutkintojen sijoittumiseen tasolle 6, ylempien ammattikorkeakoulututkintojen sijoittumiseen tasolle 7, ammatillisten perustutkintojen ja ammattitutkintojen sijoittumiseen samalle tasolle, lisensiaatin ja tohtorin tutkinnon sijoittumiseen samalle tasolle sekä ammatillisten perustutkintojen, lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon sijoittumiseen samalle tasolle. Yrittäjyysalan koulutustoimikunnan mielestä osa tutkinnoista on sijoitettu selvästi korkeammalle tasolle kuin tutkinnon vaativuuksien oikeasti on. Koulutustoimikunnan näkemyksen mukaan esim. ammattitutkinnot ovat tasoa 3 tai 4.

Etenkin palvelualoja edustavien tahojen ja Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n lausunnoissa ollaan huolissaan siitä, heijastuuko mahdollisuus sijoittaa samaan tutkintotyyppiin kuuluva ammatillinen tutkinto tutkintotyyppiin perustasoa ylemmälle tasolle alojen arvostukseen ja koulutuksen kysyntään ja pahimmillaan vaikuttaa jopa työvoiman saatavuuteen. Tästä syystä muutamassa lausunnossa esitetään, että tutkintotyyppiin mukaisesta sijoittelusta ei tulisi poiketa. Pääosa lausuntojen antajista kuitenkin kannattaa työryhmän esitystä, jonka mukaan yksittäiset ammatilliset perustutkinnot voivat poikkeustapauksessa sijoittua tutkintotyyppiin perustasoa ylemmälle tasolle, jos tutkinnon vaativuuksien selkeästi poikkeaa muista saman tutkintotyyppiin tutkinnoista. Erityisesti työelämän järjestöjen lausunnoissa ja pääosassa koulutustoimikuntien lausuntoja korostetaan, että joustavuutta tarvitaan, sillä eri toimialojen osaamistarpeet ovat erilaiset. Teknolohiteollisuuden lausunnossa esitetään vastaavaa joustomahdollisuutta myös korkea-asteelle.

Mielipiteet mahdollisuudesta sijoittaa erikoisammattitutkintoja tasolle 6 vaihtelevat puolesta ja vastaan. Toisaalta pidetään tärkeänä linjauksena sitä, että myös ammatillisista väylästä ja pitkän työkokemuksen kautta voi saavuttaa samantasoista osaamista kuin korkeakoulututkinnoissa. Toisaalta katsotaan, että erikoisammattitutkintojen sijoittaminen tasolle 6 poikkeaa nykyisestä koulutusjärjestelmästä ja on hämmentävää mm. jatko-opintokelpoisuuden näkökulmasta. Erityisesti korkeakoulusektorilla nähdään erikoisammattitutkintojen sijoittaminen tasolle 6 ongelmalliseksi, ja esim. ARENE esittää, että kaikki erikoisammattitutkinnot sijoitettaisiin tasolle 5. Julkisten ja hyvin-

Blomqvist ja Rasku

1.12.2009

vointialojen liitto JHL ry toteaa lausunnossaan, että se ei hyväksy työryhmän esitystä siitä, että tasolle 6 sijoitetut erikoisammattitutkinnot määriteltäisiin korkeakoulutettujen erityispätevyyksiksi. Monet korkeakoulut puolestaan pitävät työryhmän esitystä kannatettavana. JHL:n näkemyksen mukaan jatkossakin on oltava mahdollista, että työntekijät voivat syventää osaamistaan myös toisella asteella.

Parin koulutustoimikunnan, JHL:n, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK:n ja Teknologiateollisuus ry:n lausunnoissa pidetään ongelmallisena ammatillisten perustutkintojen ja ammattitutkintojen sijoittumista samalle tasolle. Näiden tahojen mukaan ammattitutkinnot pääsääntöisesti varmistavat syvemmän ammatillisen osaamisen kuin laaja-alaiset ammatilliset perustutkinnot. Tämä tulisi ottaa jatkotyössä huomioon. Harkittavaksi esitetään vaihtoehtoa, jossa ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot ovat tasolla 5, ja tutkintotyypin erottelemiseksi tasolla on alatasoja (5a ja 5b).

Yksittäisistä tutkinnoista jatkotyössä uudelleen arvioitavaksi esitetään mm. valmentajan erikoisammattitutkintoa, ratsastuksenopettajan erikoisammattitutkintoa, teknologia-alan ammattitutkintoja ja muita ammattitutkintoja, jotka ovat selkeästi jatkumojia ammatillisille perustutkinnoille. Parissa lausunnossa pidetään tärkeänä sitä, että myös tutkintojärjestelmästä poistuneiden tutkintojen vaativuustaso määritellään.

Valtaosa lausunnon antajista ei ota kantaa lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon sijoittumiseen viitekehykseen, vaan toteaa yleisesti tutkintojen sijoittelun viitekehykseen olevan selkeä ja perusteltu. Työ- ja elinkeinoministeriö esittää uudelleen pohdittavaksi ylioppilastutkinnon sijoittumista samalle tasolle kuin ammatilliset perustutkinnot. Opetushallitus esittää, että tasolle 4 sijoitetaan lukion oppimäärä ilman ylioppilastutkintoa. Ylioppilastutkintolautakunnan näkemys on päinvastainen. Sen mukaan on eroa siinä, onko henkilö suorittanut pelkän lukion oppimäärän vai sekä ylioppilastutkinnon että lukion oppimäärän. Lautakunta esittää, että lukion oppimäärä olisi tasolla 3 ja ylioppilastutkinto tasolla 4. Muutamissa korkeakoulujen lausunnoissa epäillään, riittääkö kaikkien tasolle 4 sijoitettujen tutkintojen tuottama/edellyttämä osaaminen korkeakouluopintoihin.

Monissa yliopistojen lausunnoissa todetaan, että on yksinkertaistavaa sijoittaa lisensiaatin tutkinnot ja tohtorin tutkinnot samalle tasolle. Samalle tasolle sijoittamisen katsotaan häivyttävän merkittävästi näiden kahden tieteellisen tai taiteellisen jatkotutkinnon osaamistasojen eroja. Tästä syystä kansalliseen viitekehykseen esitetään lisättäväksi tasoja niin, että lisensiaatin tutkinto olisi tasolla 8 ja tohtorin tutkinto tasolla 9. Toisaalta Jyväskylän yliopiston mukaan Suomessa käytetään ammatillisia lisensiaatin tutkintoja eräiden alojen erikoistumisopintoina. Näiden lisensiaatintutkintojen tavoitteet ovat erilaiset kuin tieteellisessä jatkokoulutuksessa. Tästä syystä Jyväskylän yliopisto kysyy, pitäisikö nämä tutkinnot sijoittaa tasolle 7. Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston mukaan on outoa, että erikoisammattitutkintojen kohdalla moninaisuus on tunnustettu, kun taas yliopistotutkintojen kohdalla lisensiaatit ja tohtorit sijoitetaan samalle tasolle. Rehtorien neuvosto esittää viitekehyksen tasojen määrää lisättäväksi esim. kymmeneen.

Blomqvist ja Rasku

1.12.2009

Lausunnon antajat pitävät hyvänä sitä, että korkeakoulutettujen erityispätevyudet on sijoitettu viitekehukseen. Muutamissa lausunnoissa viitekehyksessä käytettyä ilmausta korkeakoulutettujen erityispätevyyksistä on tulkittu eri tavoin. Lausunnoissa pidetään kuitenkin järkevänä sitä, että korkeakoulututkinnon jälkeen suoritettu erityispätevyys on sijoitettu samalle tasolle kuin tutkinto, joka on edellytyksenä erityispätevyuden suorittamiselle. Useissa ammattikorkeakoulujen lausunnoissa ja Korkeakoulujen arviointineuvoston lausunnossa esitetään ammattikorkeakoulujen erikoistumisopintoja sijoitettavaksi viitekehukseen ja sen tasolle 6.

Muiden hallinnonalojen tutkintojen sijoittelua pidetään onnistuneena. Sisäasiainministeriö toteaa, että poliisin tutkintoja ollaan uudistamassa. Kehittämishanke asetetaan vuoden 2009 loppuun mennessä. Poliisin perustutkintokoulutus on tarkoitus nostaa ammattikorkeakoulututkinnoksi ja poliisialipäällystötutkinto ja poliisipäällystötutkinto myös vastaavasti ylemmäksi. Tämä aiheuttaa päivitystarvetta viitekehukseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä, että viitekehysjärjestelmä ei heikennä sosiaali- ja terveydenhuollon säänneltyjen ammattien tieto-, taito- ja pätevyysvaatimuksia. Ministeriön näkemyksen mukaan lääketieteen ja hammaslääketieteen lisensiaatin tutkinnot tulisi sijoittaa näkyviin viitekehukseen. Myös terveydenhuollon yliopistokoulutettujen ammatillisten jatkotutkintojen (esim. erikoispsykologi ja sairaalafyysikko) tulisi näkyä viitekehyksessä. Lisäksi siihen tulisi sijoittaa lääketieteen tutkintojen uudistuksen yhteydessä vuonna 1998 käyttöön otettu lisäkoulutusjärjestelmä, jolla korvattiin suppeita erikoislääkärin pätevyyskysymyksiä.

Säädösehdotukset

Vain osa lausunnon antajista ottaa kantaa säädösehdotuksiin. Valtaosa säädöksiin kantaa ottaneista kannattaa työryhmän esitystä laki- ja asetustasoisesta säätämisestä, mutta korostaa, että kansallisen viitekehysten päivittämisen ja kehittämisen joustavuus on varmistettava. Viitekehys ei saa vaikeuttaa tutkintorakenteen ja tutkintojen uudistamista yhteiskunnan ja työelämän tarpeiden mukaisesti.

Oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, ARENE ja Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto katsovat, että jatkovalmistelussa tulee varmistaa uuden lainsäädännön tarpeellisuus ja tarkoituksenmukaisuus. Valtiovarainministeriön, ARENE:n ja Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston näkemyksen mukaan kansallinen viitekehys ei edellytä lakitasoista säätämistä, vaan säädökset tulisi sijoittaa pikemminkin asetustasolle. Oleellisena pidetään sitä, että eri hallinnonalat ja eri toimijat soveltavat ja käyttävät tutkintojen viitekehystä yhteistyössä. Viitekehysten katsotaan voivan toimia ilman lakitasoista säätämistäkin sekä informaatiolähteenä että vertailun ja arvioinnin työkaluna.

Kuvataiteen koulutustoimikunta ja Ammatilliset Rehtorit ry pitävät tärkeänä, että ei kiirehdiä kansallisen viitekehysten viemisessä lainsäädäntöön, vaan pitäydyttäisiin suosituksissa. Ennen kuin säädösmuutoksia tehdään, on tarpeen seurata, miten kansal-

Blomqvist ja Rasku

1.12.2009

linen viitekehys toimii käytännössä ja miten muualla Euroopassa edetään ja olla tarvittaessa valmis tekemään nopeita ja joustavia päätöksiä. Kunnallinen työmarkkinalaitos esittää, että tutkintojen ja muun osaamisen kansallisen viitekehysten käyttö aloitetaan kokeiluluontoisena.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö katsoo, että työryhmän ehdotus mahdollistaisi säätää valtioneuvoston asetuksella myös sosiaali- ja terveysalan erityispätevyyksistä. Tällaisia säänneltyjä erityispätevyyksiä tulisi olla rajallinen määrä, ja niiden tulisi perustua työelämän edellyttämiin yhtenäisiin, laajoihin osaamiskokonaisuuksiin (esim. rajatun lääkemääräämisen erityispätevyys). Ehdotettuihin säädöksiin tulisi liittää valtuussäännös, jonka perusteella sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö olisi toimivaltainen viranomaisen määrittämään tällaiset laajat osaamiskokonaisuudet ja organisoimaan niihin liittyvien osaamisvaatimusten laatimisen yhteistyössä viranomaistahojen sekä koulutusta, työelämää ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattiryhmiä edustavien tahojen kanssa. Kyseessä olisi samansuuntainen menettely kuin muiden hallinnonalojen osalta. Opetusministeriö olisi toimivaltainen taho määrittämään osaamiskokonaisuuksien sijoittelun viitekehukseen.

Yrittäjyysalan koulutustoimikunta pitää tärkeänä sitä, että tutkinnon EQF-taso näkyy todistuksissa. Tätä ei koulutustoimikunnan näkemyksen mukaan ole kuitenkaan otettu lakiesityksessä huomioon.

Viitekehysten ylläpito, päivitys ja kehitys

Vaikka työryhmän esitystä tutkintojen ja muun osaamisen kansalliseksi viitekehukseksi pidetään onnistuneena, lausunnoissa korostetaan, että kansallinen viitekehys ei ole vielä valmis eikä lopullinen, vaan vaatii säännöllistä arviointia, kehittämistä ja päivittämistä. Lausunnoissa korostetaan, että viitekehysten täytyy olla joustavasti muutettavissa ja päivitettävissä yhteiskunnan, työelämän ja yksilöiden tarpeiden muuttuessa. Viitekehys ei saa hidastaa tai estää koulutusjärjestelmän kehittymistä. Tutkintoja ja muita laajoja osaamiskokonaisuuksia tulee pikemminkin voida päivittää ja uudistaa nopeammassa rytmissä kuin nykyisin.

Viitekehysten joustavuudesta ja koulutusjärjestelmän kehittymismahdollisuuksien turvaamisesta kantavat huolta etenkin koulutustoimikunnat ja työnantaja- ja työntekijäjärjestöt. Ne ovat huolissaan erityisesti siitä, tuleeko viitekehys määrittämään ammatillisten tutkintojen laadintaa enemmän kuin työelämässä edellytetty osaaminen. Tämmönsuuntaista kehitystä ei pidetty toivottavana etenkin ammatti- ja erikoisammattitutkintojen osalta. Tutkintojärjestelmän, tutkintojen ja koulutuksen uudistamisen tulee lähteä yhteiskunnan ja työelämän tulevaisuuden tarpeista ja huomioida toimialojen erilaiset tarpeet. Näiden tarpeiden tulee ohjata viime kädessä myös kansallisen viitekehysten sisältöä ja rakennetta. Lisäksi on huolehdittava siitä, että prosessi ei johda tutkintojärjestelmien ja tutkintojen harmonisointiin EU-maissa.

Lukuisissa lausunnoissa korostetaan, että sidosryhmien ja muiden hallinnonalojen kanssa tehtävä yhteistyö ja toimiva vuoropuhelu on viitekehysten päivittämisessä ja

Blomqvist ja Rasku

1.12.2009

kehittämisessä erittäin tärkeää. Koulutustoimikunnilla, tutkintotoimikunnilla ja elinkeinoelämällä tulee säilyttää vähintään nykyisen kaltaiset mahdollisuudet vaikuttaa tutkintoja, tutkintorakennetta ja tutkintojärjestelmää koskevaan päätöksentekoon. Koulutus- ja tutkintotoimikunnilla tulee olla tärkeä rooli viitekehystä koskevien esitysten valmistelussa ja lausunnon antajana. Tämä tulee ottaa huomioon työryhmissä, jossa pohditaan koulutus- ja tutkintotoimikuntien tehtävien ja roolin uudistamista. Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan EU:ssa ja kansallisesti säänneltyjen terveydenhuollon ammattien sekä kansallisesti säänneltyjen sosiaalialan ammattien osalta viitekehukseen tehtävät esitykset tulee valmistella sosiaali- ja terveysministeriön johdolla.

Laadunvarmistus

Laadunvarmistukseen otetaan kantaa vain osassa lausuntoja. Lausunnon antajat korostavat, että laadunvarmistukseen on kiinnitettävä huomiota, jotta viitekehys on uskottava. Suomalaista koulutuksen laadunvarmistusta pidetään lausunnoissa korkeatasoisena ja toimivana ja sen katsotaan riittävän myös tutkintojen ja muun osaamisen viitekehysten yhteydessä. Laadunvarmistukseen ei lausunnon antajien mielestä tarvita uusia rakenteita ja toimijoita, esim. yhteistä eurooppalaista laadunvarmistusrakennetta.

Lausunnon antajien mukaan koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen on huolehdittava siitä, että niiden tarjoamat tutkinnot vastaavat viitekehyksessä kuvattua osaamistasoa. Erityisen tärkeänä pidetään oppimistulosten laadun varmistamista. Osaamisen arvioinnin suhteessa osaamistavoitteisiin ja ammattitaitovaatimuksiin on oltava uskottavaa. Koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen tulisi tulevaisuudessa laadunvarmistusjärjestelmänsä osana pystyä osoittamaan myös viitekehysten mukainen systemaattinen laadunvarmistus, jonka avulla luodaan edellytyksiä oppimistulosten saavuttamiseen.

Kunnallisen työmarkkinalaitoksen mukaan koulutuksen laadunvarmistukseen ei tule lisätä ylhäältä määrättyä ohjausta, vaan laadunvarmistuksen on oltava erottamaton osa oppilaitosten sisäistä johtamista. Suomen Rehtorit ry toivoo, että opetusministeriö huolehtii omalla hallinnonalallaan siitä, että tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys rakennetaan osaksi eri koulumuotojen opetussuunnitelmia, jolloin sen soveltaminen ja toteuttaminen tulevat luontevaksi osaksi koulujen ja oppilaitosten toimintakulttuuria. Korkeakoulujen arviointineuvosto toivoo, että muistiossa tuotaisiin tarkemmin esille, koskeeko oppimistulosten laadunvarmistusta koskeva suositus korkeakouluja, korkeakoulujen arviointineuvoston toimintaa vai molempia tahoja. Tutkinnonanto-oikeuksista tehtävä päätöksiä edeltävä arviointi on monissa maissa sidoksissa laadunarviointiin ja on siten arviointiorganisaation tehtävä. Kansainvälisesti katsoen Suomen nykyinen opetusministeriössä tapahtuva menettely on läpinäkyvä.

Blomqvist ja Rasku

1.12.2009

Tutkintojen sijoittelu kansainvälisestä näkökulmasta (menettely Suomessa)

Tutkintojen sijoitteluun kansainvälisestä näkökulmasta ei otettu lausunnoissa juuri-kaan kantaa. Opetushallitus toteaa lausunnossaan, että luottamuksen ja viitekehyksen tunnettuuden varmistamiseksi on tärkeää huomioida työryhmän muistiossa kuvatut Euroopan tasolla sovitut kriteerit ja menettelyt sekä toimia sen mukaisesti. Myös Korkeakoulujen arviointineuvosto kannattaa työryhmän ehdotuksia. Turvallisuusalan koulutustoimikunta puolestaan korostaa, että kansainvälisen vertailtavuuden ja luottamuksen varmistamiseksi tutkintojen sijoitteluprosessissa on hyvä olla mukana myös kansainvälisiä asiantuntijoita.

Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

Lausunnon antajat pitävät laadukasta osaamisen tunnistamis- ja tunnustamisjärjestelmää tärkeänä elinikäisen oppimisen edistäjänä. Yleinen näkemys on, että osaamisperusteisen kansallisen viitekehyksen käyttöönotto edellyttää osaamisperusteisten opetussuunnitelmien käyttöönottoa kaikilla koulutusasteilla, mikä puolestaan edistää aiemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista. Lausunnoissa kannatetaan työryhmän esitystä, jonka mukaan aiemmin hankittu osaaminen pyritään ensisijaisesti sisällyttämään kansallisessa tutkintojärjestelmässä ja kansallisessa viitekehyksessä oleviin tutkintoihin.

Lausunnon antajien näkemyksen mukaan Suomessa on olemassa hyviä järjestelmiä osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen erityisesti ammatillisella toisella asteella, esim. näyttötutkinnot. Haasteena on etenkin yleissivistävällä toisella asteella ja korkea-asteella kehittää järjestelmiä, malleja ja työkaluja, joiden avulla aiemmin hankittu osaaminen, myös muutoin kuin muodollisessa koulutuksessa hankittu osaaminen voidaan tunnistaa ja tunnustaa osaksi tutkintoa. Etenkään työkokemuksen kautta syntynyttä osaamista ei monien lausunnon antajien mukaan huomioida riittävästi. Aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen toimintamallien kehittämiseksi olisikin varattava riittävät resurssit. Korkeakoulujen arviointineuvoston ja SAMOK:n näkemyksen mukaan aiemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen tulisi kiinnittää huomiota myös korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmän auditoinneissa.

Hotelli-, ravintola- ja catering-alan koulutustoimikunta korostaa lausunnossaan, että osaamisen tunnustamisen lähtökohtana ei voi pääsääntöisesti olla pelkästään muodollinen todistus tai muu dokumentti, vaan henkilön tulisi näyttää osaamisensa. Osaamisen näyttämistä voisi soveltaa hyvin myös ammattikorkeakouluopiskelijoiden kohdalla. Suomen rehtorit ry:n mielestä osaamisen arviointi ja tunnistaminen tulisi vahvasti kirjata tuleviin yleissivistävää koulutusta koskeviin asiakirjoihin ja opetussuunnitelmaan.

Sisäasianministeriö korostaa osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen tärkeyttä erityisesti maahanmuuttajien näkökulmasta. Maahanmuuttajien osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen tehokkaasti ja asiantuntevasti on olennainen osa toimivaa maahan-

Blomqvist ja Rasku

1.12.2009

muutto- ja kotouttamispolitiikkaa. On tärkeää, että saadaan aikaan toimivat osaamisen tunnustamismenettelyt eri hallinnonaloilla. Näin voidaan helpottaa maahanmuuttajien opiskelemaan ja työelämään pääsyä. Muilla hallinnonaloilla suoritettujen opintojen hyödyntäminen yleisessä koulutusjärjestelmässä ja toisin päin nähdään erinomaisena tavoitteena. Puolustusministeriön näkemyksen mukaan erityishuomiota on kiinnitettävä varusmiespalveluksen aikana saadun osaamisen esille tuomiseen siviiliopintoja ja työelämää hyödyttävänä kokonaisuutena.

Viitekehyksen laajentaminen osaamisen viitekehykseksi

Kaikki lausunnon antajat pitävät tärkeänä, että viitekehystä laajennetaan osaamisen viitekehyksen suuntaan. Etenkin vapaan sivistystyön järjestöt katsovat, että työryhmän esittämä viitekehys palvelee nykymuodossaan vain niitä kansalaisia, joilla on erilaisia tutkintotodistuksia. Se ei juuri palvele niitä kansalaisia, joilla on vähän tai ei lainkaan virallisia tutkintotodistuksia, mutta runsaasti työssä tai muulla tavoin hankittua osaamista. On tärkeätä, että jatkossa keskiöön asetetaan kansalainen/opiskelija ja pohditaan, miten viitekehysten avulla voidaan edistää hänen mahdollisuuksiaan kartuttaa ja osoittaa monipuolista osaamista. Muiden maiden, erityisesti Irlannin ja Tanskan, kehitystyön seuraaminen tukee uusien ajattelu- ja toimintamallien löytymistä. Sisäasianministeriön mukaan jatkotyössä on huomioitava myös maahanmuuttajien tarpeet, jotta ennen maahanmuuttoa kertynyt osaaminen saadaan hyödynnettyä.

Vaikka viitekehyksen laajentamista osaamisen viitekehyksen suuntaan pidetään kannatettavana kehityssuuntana, osa lausunnon antajista katsoo, että laajentamisessa on edettävä harkiten. Laajentamisessa esitetään lähdeksi liikkeelle sellaisista osaamiskokonaisuuksista, joita suoritetaan laajasti ja joille opetusministeriö, muu ministeriö tai muu kansallisesti toimivaltainen taho on määritellyt osaamisvaatimukset. Tällaisia ovat mm. osaamiskokonaisuudet, jotka liittyvät kelpoisuuteen tai pätevyysvaatimuksiin toimia ammatissa tai tähtäävät osaamisen kehittämiseen ja ammattitaidon parantamiseen. Viitekehyksen laajentaminen ei saa johtaa siihen, että laajat osaamiskokonaisuudet muutetaan tutkinnoiksi.

Suomen ylioppilaskuntien liiton mukaan viitekehystä laajentamalla, tarkentamalla ja sen rinnalle alakohtaisia viitekehyksiä rakentamalla voidaan luoda läpinäkyvä osaamisen viitekehys. Tällöin esim. työelämän vaatimia uusia osaamiskokonaisuuksia on helpompi rakentaa, kunhan laatu varmistetaan ja kokonaisuuden sijoittumisen suhteessa viitekehykseen on kaikille osapuolille selvää. Avoin osaamisen viitekehys mahdollistaa myös tutkintoa suppeampien kokonaisuusien rakentamisen, joille voi tulevaisuudessa olla kysyntää esim. täydennyskoulutuksessa ja vapaassa sivistystyössä.

Kunnallisen työmarkkinalaitoksen mielestä viitekehystä tulee ensin kokeilla tutkintoon johtavassa koulutuksessa ja vasta kokemusten perusteella ja kokeiluvaiheen jälkeen laajentaa viitekehystä muuhun osaamiseen. Teknologiateollisuuden näkemyksen mukaan viitekehyksen laajentamista on harkittava kriittisesti suhteessa työmäärään ja laajennuksesta mahdollisesti saataviin hyötyihin.

Blomqvist ja Rasku

1.12.2009

Nuorisoalan ja muun ohjaustoiminnan koulutustoimikunta toteaa, että viimeistään viitekehyksen laajentamisvaiheessa on pohdittava ei-tutkintoon johtavien ammatilliseen koulutukseen valmistavien ja ohjaavien koulutusten tuottaman osaamisen taso kansainvälistä vertailua varten. Lisäksi on otettava kantaa tutkintoihin, jotka on suoritettu mukautetuin tavoittein.

Suomen ylioppilaskuntien liiton mukaan Snellman-korkeakoulussa annettavien tutkintojen asema koulutusjärjestelmässämme on epäselvä. Snellman-korkeakoulun tutkintojen tuottaman osaamisen arviointi osana viitekehyksen laajentamista osaamisen viitekehykseksi olisi mielekäs hanke, joka asemoisi Snellmann-korkeakoulun osaksi kansallista koulutusjärjestelmää.

Helsingin yliopiston näkemyksen mukaan esitetty kansallinen viitekehys on kesken-eräinen muun osaamisen osalta, joten viitekehyksestä ja sen nimestä tulisi tässä vaiheessa jättää pois muun osaamisen osuus. Myös JHL:n näkemyksen mukaan työryhmä on käsitellyt varsinaisen tutkintojärjestelmän ulkopuolella olevia osaamiskokonaisuuksia valitettavan suppeasti ja jättänyt ulkopuolelle mm. luovaan toimintaan, vuoro-vaikutukseen ja ryhmien ohjaukseen liittyvät laajat osaamiskokonaisuudet. JHL toteaa, että virallisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella olevalle osaamiselle tulisi rakentaa tunnustamis- ja tunnustamisväylä niin, että myös muutoin kuin muodollisessa koulutuksessa hankittu osaaminen voitaisiin sijoittaa tutkintojen ja osaamisen kansalliseen viitekehykseen.

Kirkkohallitus tukee viitekehyksen laajentamista osaamisen viitekehykseksi ja katsoo, että jatkovalmistelussa on johdonmukaista ottaa huomioon Suomen evankelisluterilaisen kirkon järjestämät, vakiintuneet ja yleisesti tunnetut osaamiskokonaisuudet, joiden kautta on täydennetty, päivitetty ja laajennettu tutkintoon johtaneessa koulutuksessa hankittua osaamista. Tällaisia Suomen evankelisluterilaisen kirkon määrittelemiä osaamiskokonaisuuksia ovat pastoraalitutkinnot, seurakuntatyön johtamisen tutkinto, kirkon erityiskoulutukset, erikoistumiskoulutukset ja johtamiskoulutukset. Viitekehyksen laajentaminen niveltäisi kirkon järjestämät koulutukset muun yhteiskunnan koulutusjärjestelmään ja vahvistaisi kirkon koulutusjärjestelmään osallistuneiden osaamisen tunnustamista. Kirkkohallituksen näkemyksen mukaan tulisi selvittää, onko pastoraalitutkinnot mahdollista luokitella korkeakoulutettujen erityispätevyyksiksi. Kirkkohallitus pitää tärkeänä, että opetusministeriö kutsuu myös sen edustajan mukaan jatkotyöhön.

Muita huomioita

Lausunnon antajat ottivat kantaa tai tekivät huomioita myös asioista, jotka eivät ole sijoitettavissa edellä esitettyihin teemoihin. Nämä kannanotot ja huomiot on esitetty alla.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota ulkomaisten tutkintojen tunnustamiseen ja kieli-taitovaatimukseen, etenkin suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamiseen. Puolustusministeriö haluaa täsmentää joitakin ilmaisutapoja ja korjata kirjoitusvirheitä koskien

Blomqvist ja Rasku

1.12.2009

puolustusvoimien tutkintoja. Yrittäjäyysalan koulutustoimikunta ottaa kantaa termien määrittelyyn ja termien käytön selkeyteen.

Kunnallinen työmarkkinalaitos korostaa, että viitekehyksen käyttöönotosta ei saa aiheutua lisää byrokratiaa ja institutionaalisia rakenteita. Mikäli tietojärjestelmiä on tarve kehittää, yhteistyötä tulisi tehdä kansallisella tasolla, ettei jokainen koulutuksen järjestäjä joudu ostamaan erikseen lisäohjelmia omaan tietojärjestelmäänsä.

Suomen Psykologiliitto ry toteaa lausunnossaan, että erikoispsykologi- ja erikoispuhete-rapeuttikoulutuksen tulee jatkossakin olla laaja-alaista, tieteellistä tutkintoon johtavaa jatkokoulutusta. Lisäksi on syytä harkita, pitäisikö luopua liseniaatin tutkinnosta ja muuttaa erikoistumiskoulutukset monimuotoiseen tohtoritutkintoon johtaviksi koulutuksiksi. Suomen Puheterapeuttiliitto ry tukee esitystä ja toteaa lisäksi, että erikoistumiskoulutusjärjestelmää tulee kehittää edelleen, ja sille pitää taata pysyvä rahoitus. Erikoispuhete-rapeuttien ja -psykologien tutkintojen tulee sijoittua kansallisessa viite-kehyksessä tasolle 8. Lisäksi laaja-alaiset, liseniaatin tutkintoon johtaneet erikoistu- mistutkinnot tulee kirjata asetukseen terveydenhuollon ammattihenkilöistä.

JHL on huolissaan tutkintojärjestelmän joustavuuden mukanaan tuomista pulmista, mm. siitä, miten työelämä pystyy tunnistamaan uudet tutkinnot, joissa on osia muista saman tai muun alan eriaasteisista tutkinnoista ja miten tällainen tutkinto suhteutuu kansalliseen viitekehykseen.

OAJ pitää valitettavana, ettei sitä kutsuttu mukaan työryhmään. OAJ katsoo, että sen tulee olla mukana uudistuksen toimeenpanon seurannassa ja jatkotyön koordinoinnis- sa.

Akava, SAK ja STTK esittävät, että opetusministeriö asettaisi viitekehyksen toimeen- panna varten johto- tai ohjausryhmän, jonka tehtävänä olisi tehdä esitykset tutkintojen sijoittamisesta viitekehykseen. Ryhmän tehtävänä olisi myös viitekehyksen kehittämi- nen siten, että siihen voidaan sijoittaa tulevaisuudessa myös muodollisten tutkintojen ulkopuolisia osaamiskokonaisuuksia. Myös Vaasan yliopisto esittää koordinaatioryh- män perustamista ennen säädösvalmisteluun ryhtymistä.

ARENE esittää, että luvussa *Työhön vaikuttaneet koulutuspoliittiset linjaukset ja periaatteet* käsiteltäisiin myös Dublin Descriptors -viitekehystä. Taideteollisen korkeakoulun tutkimusinstituutin mukaan olisi ollut toivottavaa, että vuonna 2005 käsittelyssä ollut korkeakoulujen viitekehys olisi johtanut päätöksiin, jolloin uusi muistio olisi voinut tukeutua siihen selkeämmin.

Helsingin yliopisto toteaa, että yliopistojen kansainvälisen yhteistyön kannalta on tär- keää, että kansallisesta viitekehystä saadaan päätös.